

Željka Brlobaš

JULIJE BENEŠIĆ KAO PRIREĐIVAČ I KRITIČAR KNJIŽEVNIH TEKSTOVA

dr. sc. Željka Brlobaš, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, zbrlobas@ihj.hr, Zagreb

pregledni članak

UDK 821.163.42.09 Benešić, J.

rukopis primljen: 18. 2. 2014.; prihvaćen za tisak: 18. 9. 2014.

*U radu se pozornost usmjeruje na Julija Benešića kao urednika i priređivača izdanja brojnih djela hrvatske književnosti. Analizira se kako je provodio osnovna tekstološka načela tijekom uređivanja i priređivanja odabranih književnih djela za objavljivanje. Što se tiče Benešićevih predgovora te ostalih tipova uredničkih napomena, Benešićeva se metodologija navođenja uredničkih napomena svodi na nekoliko osnovnih načela. Na temelju napisanih predgovora za djela Stihovi i proza (1920) Vilka Gabarića i Pjesme (1940) Frana Galovića propituje se i na koji je način promišljao, ocijenio i kritički prikazao književno stvaralaštvo hrvatskih autora čija je djela uredio za objavljivanje.**

Ključne riječi: *Julije Benešić; urednik izdanja književnih djela; tekstološka načela; književna kritika*

1. Uvod

Svekolikomu opusu književnoga, leksikografskoga, gramatičarskoga, prevoditeljskoga i inoga drugog rada i djelovanja svestranoga autora kakav je bio i ostaje Julije Benešić valja pribrojiti i njegov rad na uređivanju, priređivanju i objavljivanju književnih tekstova te kritičkim osvrtima o pojedinim piscima i njihovim djelima, stoga se u ovome radu pozornost usmjeruje na Julija Benešića kao urednika i priređivača brojnih djela hrvatske književnosti, objavljenih samo u edicijama hrvatskih izdavača. Naime, u kontekstu Benešićeva uredničkoga rada možemo i moramo otići i korak dalje – na Benešićeve brojne prijevode s hrvatskoga jezika na poljski, i obrnuto, jer su ta dva segmenta na neki način usko povezana, pogotovo kad je riječ o Juliju Benešiću i njegovu svestranome pristupu svekolikoj književnoj riječi i jezičnomu izričaju. Kada bi se u

* Skraćena verzija ovoga rada izložena je na znanstvenome skupu VII. Dani Julija Benešića u Iloku.

cjelini istražila i opisala Benešićeva djelatnost kao urednika i priređivača tekstova, u obzir bi morao ući i njegov opus brojnih djela koja je priredio i uredio za čitatelje poljskoga jezičnog izričaja. Svakako valja naglasiti da su tu u najvećemu broju hrvatska književna djela koja su u prijevodu na poljski jezik objavljivana u Poljskoj, najčešće u Varšavi tijekom njegova službenoga radnog boravka. Pritom je samo dovoljno napomenuti priređena i objavljena djela u ediciji Biblioteka Jugosłowiańska u okviru Biblioteke Polske (usp. Paździerski 2004). Međutim, J. Benešić je uređivao i ona djela s područja poljske književnosti, prisjetimo se samo npr. *Poljske lirike*, koja su bila namijenjena čitateljima hrvatskoga govornoga područja.

Uređivačkoj cjelini Benešićeva rada pritom je nužno dodati i uredništva časopisa: zajedno s Branimirom Viznerom uređivao je nekoliko brojeva 12. godišta *Savremenika* 1917. god., te cijelo 13. godište 1918. godine; J. Benešić je odgovorni urednik nekoliko brojeva *Vienca* 1944. godine, a „među osnivačima je južnoslavenske ‘Nove Evrope’”, časopisa koji je počeo izlaziti u Zagrebu 1920. godine (usp. Černi 2004: 31, 36).

U ovome radu razmatraju se samo Benešićeva izdanja književnih djela objavljena u edicijama hrvatskih izdavača: analizira se na koji je način J. Benešić provodio temeljna tekstološka načela, utvrđuju se oblici navođenja uredničkih napomena i propituju elementi književnokritičkoga promišljanja pojedinih djela kojima je J. Benešić sam napisao predgovore, tj. njihova struktura, sadržaj i tematske cjeline.

2. Oblici Benešićevih uredničkih napomena i osnovna tekstološka načela

2.1. Na temelju dosadašnjih istraživanja Benešićeva uređivačkoga rada koja su urodila popisom uređenih i objavljenih djela¹, razvidno je da je J. Benešić uredio oko 70 djela hrvatske književnosti. Godine 1912. i 1913. za odbor nakladnoga fonda Društva hrvatskih književnika Julije Benešić i Vladimir Gudel uređuju redovita izdanja Društva hrvatskih književnika – *Savremene hrvatske pisce*, i to nekoliko djela: pjesme i pjesničku prozu S. S. Kranjčevića i Milke Pogačić, prozna djela Milana Šenoa i Joze Ivakića te dramska djela Vladimira Lunačeka i Srgjana Tucića. U razdoblju od 1912. do 1913. J. Benešić je u istoj ediciji sam uredio 20-ak hrvatskih književnih djela, pjesničkih, proznih i dramskih – npr. F. Mažuranića, Krležu, Domjanića, Velikanovića, Treščeca, Horvata-Kiša, Korajca, Vojnovića i drugih. Četrdesetih godina 20. stoljeća J. Benešić je uredio pojedina ili sabrana djela određenih hrvatskih pisaca, pripremvši ih za objavljivanje u izdanju Binoze te Hrvatskoga izdavačkog bibliografskog zavoda. Tu je uredio djela A. G. Matoša (u devet knjiga), pjesme, pripovijesti i drame Frana Galovića (devet knjiga), osam svezaka djela Augusta Harambašića, sedam svezaka djela Rikarda Jorgovanića te prozna djela Ante Kovačića. Zanimljivo je i vrijedno napomenuti da je J. Benešić u

¹ U popisu literature usp. Černi (2004: 27–57). Iscrpan se popis knjiga, kao rezultat Benešićeva uredničkoga rada i priređivanja hrvatskih književnih djela, nalazi i u Benešić 1943. O prijevodima s hrvatskoga jezika na poljski i obrnuto te o priređivačkome i uredničkome Benešićevu radu u kontekstu hrvatske i poljske književnosti detaljniji se kronološki podatci donose u Paździerski (2004).

vlastitome izdanju 1919. godine u Zagrebu objavio *Goetheova Fausta* (u prijevodu Ise Velikanovića, te s uvodom i tumačem Gustava Šamšalovića).

Sam je J. Benešić obrazložio postupak objavljivanja ukupnih djela određenoga pisca, uključujući pritom i ona djela koja su u piščevu opusu manje vrijedna ili gotovo beznačajna, u usporedbi s izdavanjem samo onih ponajboljih autorskih radova. Naime, J. Benešić ističe da je izdavanje ukupnih djela hrvatskih pisaca jedna od svrha Hrvatskoga izdavačkog bibliografskog zavoda (u kojemu je, uz Binozu, J. Benešić priredio i objavio sabrana djela određenih književnika), a na pitanje „Tko je dosad izdavao sva djela nekog pisca?“, koje je sam postavio u jednome od svojih članka, odgovara: „Samo Akademija, i to stare hrvatske pisce, od kojih mnogi još ne stigoše na red“, te dodaje: „Može li se čekati, da nam vrieme izjede nesolidni novinski papir, na kojemu su otisnuti članci, podlistci i stihovi mnogih naših književnika? Ili da čekamo, dok nam kakav kataklizam uništi knjižnice, u kojima su pohranjeni jedini primjerci naših novina, i to često u defektnom stanju? [...] U suvremenoj poplavi knjiga stariji je hrvatski pisac riedkost kao kakva filatelistička izvanrednost“ (Benešić 1945: 59–60).

J. Benešić je, u cjelini, priredio i uredio velik broj pojedinačnih i sabranih književnih djela različitih autora – hrvatskih pjesnika, prozaista i dramatičara. Stoga ovdje samo napominjemo da o toj bitnoj sastavnici Benešićeva cjelokupnoga rada postoje oprječna mišljenja nekih autora u istraživanjima i literaturi novijega datuma: od činjenice da je to „Benešićevo smišljeno diletantsko uređivanje sabranih djela hrvatskih književnika“ (Vegh 2003: 509) do činjenice da se J. Benešić „pri odabiru književnika čija će sabrana djela objavljivati, ne vodi estetskim kriterijima, nego političkim“ (Vegh 2003: 527).

2.2. Uređujući izdanja knjiga hrvatskih književnih djela, J. Benešić je pojedinim djelima sam pisao i predgovore, a nerijetko je koja knjiga objavljena bez urednikove napomene, u najmanju ruku o osnovnim bibliografskim podatcima. Što se tiče Benešićevih predgovora i predgovora općenito te ostalih tipova uredničkih napomena i zabilješki, Benešićeva se metodologija navođenja uredničkih tekstnih napomena može svesti na nekoliko osnovnih načela:

a) J. Benešić donosi samo temeljne bibliografske podatke o prethodnim izdanjima određenoga djela (ako je izdanjâ bilo) i biografske podatke (s osnovnim podatcima o životu i djelu autora), kao što je npr. u izdanju zbirke pjesama *Anakreontika* (1913) Ante Benešića

b) J. Benešić objavljuje predgovore drugih autora, npr. u izdanju *Pjesničke proze* (1912.) S. S. Kranjčevića prilaže uvodnu studiju Milana Marjanovića, a pritom i Marjanovićeve bibliografske podatke o Kranjčeviću, dodane na kraju knjige

c) J. Benešić o određenome piscu ili njegovu djelu objavljuje kakav prigodni napis ili tekst slična obilježja drugoga autora, a pritom i svoj predgovor te bibliografski pregled književnikova rada, kao npr. u izdanju *Stihova i proze* (1920) Vilka Gabarića, gdje uz predgovor i bibliografsku napomenu donosi tekst *Smrt Vilka Gabarića* autora Ljube Wiesnera

d) J. Benešić sam piše predgovor/pogovor djelu koje objavljuje, a isto tako i osnovnu bibliografsku bilješku, kao što je npr. slučaj u priređivanju Galovićevih dviju knjiga *Pjesama* (1940)

e) J. Benešić u izdanju djela donosi napomene koje obuhvaćaju i do stotinjak stranica, koje u načelu nisu u knjizi imenovane ili naslovljene kao predgovori/pogovori, ali svojim sadržajem čine upravo to da budu određenom vrstom predgovora/pogovora, kao što je npr. slučaj u knjigama Harambašićeve *Lirike* (1942, 1943).

2.3. Na temelju podataka u predgovorima ili u bibliografskim napomenama valja istaknuti da je J. Benešić u velikoj mjeri uzimao u obzir osnovna tekstološka načela, koja su u analiziranju njegova uredničkoga rada ne samo najbliža njegovu osobnomu jezičnomu i jezikoslovnomu pristupu nego i temeljnomu izdavačkomu, odnosno uredničkomu postupku. Tako se kod J. Benešića zamjećuje provedba tekstoloških načela izvornosti originala teksta i njegovih temeljnih slovopisnih, pravopisnih, fonoloških i morfofonoloških načela. Time je J. Benešić u svojim uredničkim i priređivačkim postupcima veoma blizak suvremenim tekstološkim načelima priređivanja tekstova.² O tome J. Benešić komentira i objašnjava u svojim napomenama, ističući pritom i činjenice koje su iz određenih razloga uvjetovale intervenciju u tekst, npr.

„U ovom svezku Harambašićeve lirike, kao i u prvom, zadržan je njegov pravopis uz neke neznatne promjene, koje traži najnoviji hrvatski pravopis (slovo đ) i uz neke izpravke: vjeran, smjeran, djeva, handžar i sl. umjesto vieran, smieran, dieva, handjar, kako se još tada pisalo. Interpunkcija je ostala nepromijenjena” (Harambašić 1943: 359),

ili

„U ovo su izdanje uvrštena Galovićeva djela onako, kako su napisana, odnosno štampana. Ako je razlika između teksta štampanog i onoga u sačuvanom rukopisu, uzeta je uvijek kasnija redakcija, što se može (naročito kod pjesama) bez truda utvrditi. Pravopis je zadržan onaj, koji je Galović u dotično vrijeme smatrao najboljim. Zato se nalaze forme ijekavske, iekavske i apostrofirane (cvijeće, cvieće, cv'jeće); slova đ i dj (mjesto đ) ostavljena su, kako ih je autor pisao. Jedino u slučaju, gdje je redakcija provela promjene, napr. društvo u društvo, vraćen je oblik autorov, jer Galović nije nikada pisao etimološkim pravopisom u svojim bilješkama, pismima i djelima” (Benešić 1940a: 106).

² Usp. pojedina tekstološka promišljanja Josipa Vončine: „Valja dobro razmisliti o vjerodostojnosti suvremenih prijepisa. [...] Prvotisku za piščevo života (i tada ponovljenim izdanjima) pripada velika mjera vjerodostojnosti. [...] Ne mogući razmotriti mnoge zamke koje nam pritom prijete, ipak držimo da je (bar načelno) razborito smatrati kako je konačna i za nas prihvatljiva vremenski posljednja inačica teksta. [...] Prvotisak poslije piščeve smrti vrlo je varljiva inačica. [...] Ne može biti nikakva preinačivanja ni u najsitnijoj jezičnoj pojedinosti. Tekstovi moraju biti tako priređeni da bi se danas mogli izgovoriti upravo kao što su se izgovarali u vrijeme svojega postanka” (Vončina 1999: 17, 22, 24–25).

„Tekstovi pjesama uvršteni su prema štampanoj redakciji, ako nisu naknadno za zbirku od autora ispravljani” (Benešić 1940b: 157).

J. Benešić je imao jasne i čvrste stavove o određenim tekstološkim načelima kojih se valja držati pri uređivanju i objavljivanju tuđih tekstova samim time što je i u svojim tekstovima izričito posvećenim jezičnoj i jezikoslovnoj problematici navodio utemeljena objašnjenja o neslaganju s intervencijama koje su korektori unosili u njegove tekstove. To se posebno odnosi na Benešićev članak *Pravopis i jezik (Kozerija o korektorima)* objavljen u *Republici* 1951. godine. Autor je sam u podnaslovu navedenoga članka odredio vrstu teksta, u kojemu se, uz utemeljeno promišljanje odnosa jezika i pravopisa, nalaze lucidna razmatranja o jeziku koja je J. Benešić napisao kao svoj odgovor korektorima koji su mu, prema njegovu mišljenju, pogrješno ispravljali tekstove. Ovisno o vrsti korektorskih intervencija J. Benešić na utemeljen način objašnjava pravopisne, gramatičke i leksikološke činjenice kojih u intervencijama na njegov jezik korektori nisu bili svjesni. Osvrćući se u članku na korektore koji pogrješno interveniraju u tekstove, upućuje oštru kritiku „da takvi u gramatici nisu još dospjeli do stilistike i do sintakse, a neki nisu svladali ni konjugaciju” (Benešić 1951: 431).³

Određeno je tekstološko načelo J. Benešić slijedio i u priređivanju Galovićevih stihova *Z mojih bregov*. Naime, J. Benešić napominje da je taj ciklus pjesama „pisan u podravskoj kajkavštini” te da se ta kajkavština „razlikuje od zagrebačke pa tako i od književne kajkavštine” (Benešić 1940b: 155) navodeći da su „neke forme i u današnjem književnom govoru već na prvi pogled razumljive”, npr. *zemla, cvetje, steza, z menom, slajš, rajši*, te dodaje da „Galović piše glas o gdje u štokavskom i zagrebačkom kajkavskom stoji u”, npr. *sonce, roka, žoti se*. Budući da J. Benešić smatra kako u tim kajkavskim „stihovima ima nekoliko za štokavce nepoznatih riječi”, prilaže tumač, koji obuhvaća četrdesetak kajkavskih riječi i oblika, nastao „po g. Ivanu M. Stankoviću, koji je 1914. bio kapelan u Peterancu, rodnom mjestu Galovića”. Valja napomenuti da se u tumaču J. Benešić poziva i na kajkavskoga leksikografa Ivana Belostenca, te za riječi *čehulka, črevec, gantarci, ponjva i tenje*⁴ u danome objašnjenju navodi i kajkavske jezične oblike na temelju Belostenčeve leksikografske obradbe u *Gazophylaciumu* (1740).⁵

³ Podrobnije o Benešićevu članku *Pravopis i jezik* u Brlobaš (2008: 70–73).

⁴ „Čehulka, čehulja od grozda. Belostenec: čehulica. Vuk: čihulja, čehuljica. Nekoliko zrna s peteljkom, kad se od grozda očene.

Črevec, biljka. U Srijemu: mišjakinja. Belostenec: črevca trava. Der Hühnerdarm.

Gantarci, Belostenec: gantar, lagvi, catherius.

Ponjva, zdjela, šerpenja. Belostenec: Ponjva, sartago, frisetarium.

Tenje, sjene. Belostenec: Tenja, umbra.” (Benešić 1940b: 155–156).

⁵ Navedeni leksemi u Belostenčevoju su leksikografskoj obradbi ostvareni na sljedeći način: „Chehulicza, chehulya. *Racemulus, li.* chehulya od grozda, *pars botryonis.* (str. 37) [...] *Chrécza* trava, (D.) misjakinia. *Alfine, es, morbus gallinae, auricula muris.* (str. 53) [...] *Gántar, plur.* Gantari pod fzudi, lagvi. *Cantherius.* (str. 100) [...] *Ponyva. Sartago, artopta, fretale, frictorium, frixorium.* (str. 381) [...] *Tënya Umbra.* Izvojełze tenye plalliti, foam ipsius *umbram metuere.* 2. tenya kipa, pelde, *repercułła imaginis umbra.* 3. tenya libe vure *Izunchene, fciater.* (str. 536)” (Belostenec 1740).

J. Benešić je bio dosljedan i iscrpan donositelj bibliografskih podataka o tome kada su i gdje, najčešće u kojemu književnome ili sličnome časopisu, objavljena djela koja je on pripremao za objavljivanje, te kada su ona autorski nastala. Ti se podatci posebno odnose na pjesme u pojedinim izdanjima, ali općenito i na sva djela pojedinih autora, o kojima je donosio iscrpne kronološke podatke o godini objavljivanja i časopisima ili knjigama u kojima su prethodno objavljivani.

3. Struktura i sadržaj Benešićevih predgovora

3.1. Pojedinim je djelima, koje je uređivao, J. Benešić pisao predgovore/pogovore, stoga se u ovoj analizi donosi kratak osvrt na strukturu i sadržaj, te tematske cjeline tih tekstova. U prvoj skupini tekstova jesu manji predgovori/pogovori, npr. pogovor u izdanju stihova i proze Vilka Gabarića, pjesnika koji je svoje stihove prethodno objavljivao u *Hrvatskoj mladoj lirici*, te o kojemu Ljubo Wiesner u uvodnome članku Benešićeva izdanja kaže da je bio Vidrićev učenik, ali malo poznat, da je unio u našu liriku sunčani podravski pejzaž, ali nije „imao uvijek besprijeekornu formu” poput „velike većine svih pjesnika hrvatskih” (Wiesner 1920: 7). J. Benešić u pogovoru donosi biobibliografske podatke o životu i književnome djelovanju Gabarićevu ističući činjenice o njegovim prvim pjesničkim pokušajima, zatim zrelijim pjesničkim ostvarenjima, uredništvu *Hrvatskoga đaka*, te proznim djelima, od pripovijesti do feljtona i žurnalističkih članka koje J. Benešić nije unio zbog opsežnosti knjige koju je priredio. „Ovi će prozni sastavci pokazati”, ističe J. Benešić, „da je sud Ljube Wiesnera, u uvodnome članku ove knjige, o njima preoštari” (Benešić 1920: 236) aludirajući na Wiesnerov zaključak da „posmrtni njegovi [Gabarićevi, op. Ž. B.] biografi htjedoše ga učiniti još i publicistom i novinarom, iako je Gabarićeva proza bila slaba, napisana jamačno za mršav honorar” (Wiesner 1920: 7). U kontekstu Wiesnerovih ocjena supostavljamo promišljanje o odnosu književne i neknjiževne vrijednosti, što je čini se mogla biti i misao vodilja J. Benešiću uređujući izdanja pojedinih hrvatskih pisaca. Naime, „proizlazi da nema jezičnih postava, da nema izbora jezičnih znakova koji bi po sebi, kao jezični znakovi, bili književni ili neknjiževni, već da svaki jezični znak može biti i jedno i drugo, već prema tome kako mu se ostvaruje sadržaj: u pojedinačnim i izdvojenim situacijama ili u cjelokupnom životnom iskustvu čitatelja ili slušatelja. [...] Postave bez priopćajne vrijednosti mogu imati neku, pa i veliku, književnu vrijednost, a postave bez književne vrijednosti mogu imati neku ili čak veliku priopćajnu. [...] Stoga je opravdano gledati da nema jezičnih postava koje bi po sebi bile književne ili neknjiževne, iako većina postava funkcionira ili kao jedno ili kao drugo” (Katičić 1992: 247, 248).

3.2. U drugoj skupini tekstova jesu predgovori koji su svojevrsne opsežne studije, poput predgovora Galovićevu izdanju pjesama, koje je J. Benešić uredio 1940. godine. To je studija od 100-ak stranica o Galovićevu životu i radu, u kojoj se donose iscrpni podatci o cjelokupnome Galovićevu književnome ostvarenju, pjesničkome, proznome i dramskome. Metodologija Benešićeva opisa takva je da se u predgovoru kronološkim redom navode podatci o samome pjesnikovu životu, a istodobno i o nastanku književnih

djela. J. Benešić se u načelu ne dotiče dubinske književne analize, dakle poetičke, stilističke, književno-kritičke, osim što ističe glavne motivske preokupacije – motiv smrti i motiv prirode kao okvir Galovićevih pjesničkih slika, te navodi njegove književne uzore, npr. Vidrića, M. Nikolića, Kranjčevića, Heinea i drugih, a donosi i podatak o načinu Galovićeve pisanja: „njegovi rukopisi u prozi ili u drami ne poznaju precrtavanja ni ispravaka” (Benešić 1940a: 56). Međutim, Benešićev je tekst bogat podatcima o književno-povijesnim činjenicama, pa se npr. u njegovu predgovoru u kontekstu Galovićeve života i djela saznaje o grupama književne omladine i časopisima oko kojih su se autori okupljali, o Galovićevoj pripadnosti starčevićancima, o kazališnome repertoaru u kojemu su bila izvođena i neka Galovićeve dramska djela. Pritom J. Benešić objavljuje cjelovita pisma koja je Galović pisao bilo svojim prijateljima bilo urednicima književnih časopisa, npr. pisma upućena Milanu Ogrizoviću, zatim Matoševa pisma Galoviću 1907. iz Beograda (potaknuta dramom *Tamara*), Galovićev autoreferat povodom trilogije *Mors regni*. Takvim podatcima posebno obiluje kraj Benešićeva predgovora, koji je vezan uz biografske činjenice o nesretnoj i preranoj Galovićevoj pogibiji u ratu, pa se u predgovoru između ostaloga nalazi i sadržaj računa Galovićeve pogreba, sadržaj pločice s tekstom na Galovićevu grobu, te posebno iscrpni podatci, nerijetko s originalnim tekstovima, o tome koji su časopisi i autori objavljivali tekstove u spomen Franu Galoviću.⁶ Na temelju takva predgovora zaključuje se da je J. Benešić, na osnovi iscrpnih biografskih i bibliografskih činjenica, pozornost usmjeravao na vanjsku povijest nastanka određenih književnih tekstova, a da je manje svoje priređivačke erudicije usmjerio na unutrašnju poetiku nastaloga književnog teksta, prepuštajući priređene književne tekstove vrjednovanju književnoj kritici i sudu samih čitatelja.

3.3. U trećoj skupini Benešićevih tekstova jesu npr. priređivačke i uredničke napomene veličine i do stotinjak stranica teksta, koje u načelu nisu u knjizi naslovljene kao predgovori/pogovori, ali upravo svojim sadržajem jesu autorski tekst svojevrsnoga predgovora/pogovora. Tomu su primjeri *Napomene* u dvjema knjigama Harambašićeve lirike, gdje J. Benešić metodom navođenja različitih podataka za svaku pjesmu s određene stranice izdanja donosi npr. kratke elementarne, gotovo minorne podatke: „str. 50. Mir. Uz tu pjesmu slika u ‘Hrvatskoj vili’: žena, potok cvieće” (Harambašić 1943: 365); ili, ovisno o nastanku koje druge pjesme, vrlo opsežan tekst. Takav je metodološki postupak, može se reći postupak detaljnosti podataka u vezi s književnim djelom i njegovim autorom, J. Benešić sam obrazložio u članku *Zašto baš Harambašić?*: „Ne tražim samo intimnosti, tražim podatke svake vrste, jer će oni dati sliku, koja ne će biti bleda, i jer će se njima moći utući ono, što se zove legenda. Ne smatram nijedno zlo većim od legende. Ne trebamo o prošlosti legendu, nego istinu. Zahvati sada, dok je još moguće, da saznaš i pronađeš s v e, što je autor napisao, pa makar taj pisac i poprimio lik čovjeka nedosljednog, slabog, kolebljivog, makar mu u djelima pronašao slabe

⁶ Tako Benešić u predgovoru donosi npr. cjelovit tekst Mile Budaka objavljen u *Hrvatskoj dan uoči Galovićeve pogreba*, svoje oprostajno pismo *Franu Galoviću*, članak Milana Ogrizovića, pjesme Brune Šteinerina i Kreše Pavelića posvećene Galoviću, dopis iz Koprivnice od 14. rujna 1931. o otkrivanju spomen-ploče u Peterancu.

pokušaje i neuspjela mjesta, koja bi on sam odbacio, spalio i porekao, da je moguće. On će tek onda oživjeti, kad ga spoznamo kao čovjeka, a ne kao misterioznu pojavu. [...] Životopis je važan samo ako nam tumači djelo. Djelo je, dabogme, važnije, ono je zapravo jedino važno. [...] Ravnodušnost prema autorovu životu ne može ići u korak sa zanimanjem za njegova djela. [...] Djelo govori za sebe” (Benešić 1944: 60–61). Navedeni Benešićev stav u odnosu je s promišljanjem da „književna umjetnina nije samo izbor iz jezika, ona je i izbor iz svijeta, i do u pojedinosti oblikovan suodnos uspostavljen između ta dva izbora (Katičić 1992: 238).

4. Zaključak

U zaključku valja istaknuti sljedeće:

1. J. Benešić je svojim priređivačkim i uredničkim radom objavio velik broj djela hrvatske književnosti, što je golem urednički pothvat uzmu li se u obzir samo temeljna načela pripremanja, priređivanja i objavljivanja tekstova

2. priredio je i objavio ona književna djela čiji su autori i njihove književne poetike u svekolikoj hrvatskoj književnosti bili manje poznati i književno manje vrjednovani, a Benešićevo im je objavljivanje u kojoj od biblioteka koje je uređivao bilo možda i jedino objavljivanje. S druge strane, objavio je sabrana ili pojedinačna djela onih autora koji u povijesti hrvatske književnosti zauzimaju značajno mjesto u odnosu na svoje književne poetike i književno-kritičke ocjene

3. u priređivanju, uređivanju i objavljivanju književnih djela J. Benešić je imao jasne i čvrste stavove o određenim tekstološkim načelima koja valja primjenjivati, samim time što je i u svojim tekstovima posvećenim jezičnoj i jezikoslovnoj problematici navodio utemeljena objašnjenja o neslaganju s intervencijama koje su drugi unosili u njegove tekstove

4. u pojedinim je izdanjima J. Benešić autor predgovora/pogovora ili opširnih napomena, što pokazuje njegovu sposobnost promišljanja i ocjenjivanja usmjerenih na određeno književno djelo i njegova autora. Podatci u tim Benešićevim tekstovima, koji se tiču vanjske povijesti nastanka književnoga teksta u opusu određenoga autora, nerijetko mogu poslužiti i kao pokazatelji književne, kulturološke i opće hrvatske povijesti.

Literatura

Belostenec, Ivan (1740) *Gazophylacium seu latino-illyricorum onomatum aerarium. Gazophylacium illyrico-latinum*. Zagreb. [Reprint: Liber – Mladost, Zagreb, 1973. Knj. 2.]

Benešić, Ante (1913) *Anakreontika*, Suvremeni hrvatski pisci, knj. 28, Zagreb.

Benešić, Julije (1920) „Vilko Gabarić; Bibliografski pregled Gabarićeva rada”, u Vilko Gabarić, *Stihovi i proza*, Suvremeni hrvatski pisci, knj. 54, Zagreb, 224–236.

- Benešić, Julije (1940a) „O životu i radu Frana Galovića”, u Fran Galović, *Pjesme* (predgovor napisao Julije Benešić), Hrvatski moderni pisci (Fran Galović, *Djela*, uredio Julije Benešić), Binoza, Zagreb, 7–106.
- Benešić, Julije (1940b) „Napomene uz stihove ‘Z mojih bregov’”, u Fran Galović, *Pjesme*, knjiga druga, Hrvatski moderni pisci (Fran Galović, *Djela*, uredio Julije Benešić), Binoza, Zagreb, 155–157.
- Benešić, Julije (1943) *Kritike i članci*, Hrvatski izdavaalački bibliografski zavod, Zagreb.
- Benešić, Julije (1945) „Zašto baš Harambašić?”, *Vienac*, 36, 2, 59–65.
- Benešić, Julije (1951) „Pravopis i jezik (Kozerija o korektorima)”, *Republika*, 7, 1–2, br. 4–5, 430–433.
- Brlobaš, Željka (2008) „Benešićeva promišljanja o hrvatskome jeziku”, *Dani Julija Benešića: Zbornik radova III.*, ur. Mato Batorović i Marko Samardžija, Ilok, 65–77.
- Černi, Ružica (2004) „Julije Benešić u Zavičajnoj zbirci Muzeja grada Iloka, *Dani Julija Benešića: Zbornik radova I.*, ur. Ante Selak, Zagreb, 27–55.
- Dani Julija Benešića: Zbornik radova I.*, ur. Ante Selak, Zagreb, 2004.
- Dani Julija Benešića: Zbornik radova II.*, ur. Mato Batorović i Marko Samardžija, Zagreb, 2006.
- Dani Julija Benešića: Zbornik radova III.*, ur. Mato Batorović i Marko Samardžija, Ilok, 77–84.
- Gabarić, Vilko (1920) *Stihovi i proza*, Suvremeni hrvatski pisci, knj. 54, Zagreb.
- Galović, Fran (1940a) *Pjesme* (predgovor napisao Julije Benešić), Hrvatski moderni pisci (Fran Galović, *Djela*, uredio Julije Benešić), Binoza, Zagreb.
- Galović, Fran (1940b) *Pjesme*, knjiga druga, Hrvatski moderni pisci (Fran Galović, *Djela*, uredio Julije Benešić), Binoza, Zagreb.
- Harambašić, August (1943) *Lirika (1882–1885)*, Ukupna djela A. Harambašića, svezak II. (uređuje Julije Benešić), Izdanje hrvatskog izdavačkog bibliografskog zavoda, Zagreb.
- Katičić, Radoslav (1968) „Književnost i jezik”, *Umjetnost riječi*, 12, 3, 181–205.
- Katičić, Radoslav (1992) „Književna umjetnina kao znak”, *Novi jezikoslovni ogledi*, II, dopunjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb, 246–259.
- Kranjčević, Silvije Strahimir (1912) *Pjesnička proza*, Suvremeni hrvatski pisci, knj. 19, Zagreb.
- Kuna, Branko (2008) „Julije Benešić o jeziku književnosti”, *Dani Julija Benešića: Zbornik radova III.*, ur. Mato Batorović i Marko Samardžija, Ilok, 77–84.
- Paždziński, Lech (2004) *Julije Benešić i Poljaci*, priredio Dušan-Vladislav Paždziński, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb.
- Pranjić, Krunoslav (1986) *Jezikom i stilom kroza književnost*, Školska knjiga, Zagreb.

- Pranjaković, Ivo (2003) *Jezik i beletristika*, Disput, Zagreb.
- Samardžija, Marko (2004) *Iz triju stoljeća hrvatskoga standardnoga jezika*, drugo, prošireno izdanje, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
- Vegh, Željko (2003) „Britanski izvoz totalitarne ideologije fašizma u Hrvatsku između dva svjetska rata, (VIII.)”, *Marulić*, 36, 3, 509–531.
- Vončina, Josip (1999) *Tekstološka načela za pisanu baštinu hrvatskoga jezičnoga izraza*, Posebni prilog Stoljećima hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb.
- Wiesner, Ljubo (1920) „Smrt Vilka Gabarića”, *Vilko Gabarić, Stihovi i proza*, Suvremeni hrvatski pisci, knj. 54, Zagreb, 5–12.

SUMMARY

Željka Brlobaš

JULIJE BENEŠIĆ AS AN EDITOR AND CRITIC OF LITERARY TEXTS

The paper focuses on Julije Benešić as an editor of editions of numerous works of Croatian literature. An analysis is offered of his implementation of basic textological principles in his editing of selected literary works for print. As far as his forewords and other types of editorial notes are concerned, Benešić's editing notation methodology is based upon a few basic principles. His forewords written for Vilko Gabarić's *Stihovi i proza* (1920) and Fran Galović's *Pjesme* (1940) provide the basis for an examination of how he thought about, rated, and critically portrayed the literary creations of Croatian authors whose works he edited for print.

Key words: *Julije Benešić; editor of literary works; textological principles; literary criticism*